

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

O'RGANILAYOTGAN TIL STILISTIKASI
(URDU TILI)

FANINING O'QUV DASTURI

- Bilim sohasi: 100000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi: 230 000 – Tillar
Mutaxassislik: 70230101 – Lingvistika (sharg tillari bo'yicha)

Toshkent-2021

S.M.
M. Yuldashev

2

kafedrasi dotsenti,f.f.n.
9. Taqrizchilar: Muhibova U.U. - TDShU, "Janubiy va Janubiy Sharqiy Osiyo tillari" kafedrasi mudiri, fil.f.d. Nurmatov S.S. - TDShU, "Janubiy va Janubiy Sharqiy Osiyo tillari" kafedrasi o'qituvchisi, f.f.n.

Fan/modul kodи	O'quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar
OTS104	2021-2022	2	4
Fan/modul turi	Ta'llim tili	Haftadagi dars soatları	4
Majburiy	O'zbek		
1.	Fanning nomи	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'llim (soat) yuklama (soat)
1.	O'rganilayotgan til stilistikasi (urdu tili)	60	60
2.			120
	I. Fanning mazmuni		
2.	Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarda hindiy va urdu tillari ichki tizimiga xos tarkibiy qismalarini taddiq etishda kuzatilayotgan nazariy muammollarni bayon etib umumlashtirish orqali yo'naliш profiliга mos bilim, ko'nikma va malakalarni shakkantirishdir. Fanning vazifasi- metodlari, xususan, morfologiya va sintaksis bo'limgariga oid tushuncha va birliklarini nazariy jihatidan anglib olish hamda til mainlari asosida bunday hodisalarmini tahlil qila bilishni shu fan tamoyillaridan kelib chiqqan holda o'rgatishdan iborat.		
	II. Asosiy nazariy qism (ma'ruba mashg'ulotlari)		
	III. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:		
1-mavzu.	O'rganilayotgan til stilistikasi. Fanning maqsad va vazifalari.		
2-mavzu.	Nutq stilistikasi		
	Tilshunoslikning til usullarini taddiq etuvchi, tilning leksikfrazeologik, fonetik, morfologik, so'z yasalishi va sintaktik sathlarda sinxroniya va diaxroniya nuqtai nazaridan funksional katlamlanishining mohiyati va o'ziga xosliklarini o'rganuvchi, adabiy tilni turli lisoniy vaziyatlarda, yozma adabiyotning xilmoxil tur va janrlarida, ijtimoiy hayotning turli sohalarida qo'lllash me'erlari va usullarini taddiq etish usullarining tasnif va tavsiflari o'rgatilinishi nazarida tutilgan.		
Bu tushuncha adabiyotlarda funksional stilistika yoki funksional stil turlari deb ham yuritiladi. Nutq stillari bir-biriga bo'g'liq vositalaming tuzilishidan			

Qo'shimcha adabiyotlar

1.	Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsxiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak.
2.	O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.
2.	Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birligalikda barpo etamiz. – T.: O'zbekiston, 2016. - 56 b.
3.	Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvordligi va inson manfaatlарини ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: O'zbekiston, 2017. - 48 b
4.	Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: O'zbekiston, 2017. – 488 b.
5.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldag'i PF-4947-sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantrish bo'yicha harakatlar strategiyasi to 'grisida"gi Farmoni. www.lex.uz.
6.	اردو میں اسلوب اور اسلوبیات کے روایت خادم حسین، اکاڑہ ۴۰۰۶۴۔
	Axborot manbalari
1.	www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi hukumat portalı.
2.	www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatları ma'lumotlari milliy bazasi.
3.	www.hind.com
4.	www.hindibhasha.com
5.	www.hindilanguage.com
6.	www.languageinindia.com
7.	www.aksharamala.com
8.	www.rajbhasha.gov.in
9.	www.bolaji.org
10.	www.sahitya.com
11.	www.hindiindiya.com
12.	www.hindischool.com
7.	O'quv dasturi "Janubiy va Janubiy Sharqiy Osiyo tillari" kafedrasida ishlab chiqilgan va 2021 - yil " <u>22" august</u> dagi " <u>1</u> " –sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.
	O'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2021 - yil " <u>28" august</u> dagi " <u>1</u> " –sonli bayoni bilan tasdiqlangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ul:
	Abdurahmonova M.H. TDShU, "Janubiy va Janubiy Sharqiy Osiyo tillari"

	tashkil topadi. Ular tilming vazifasi bilan chambarchas bog'liqdır. Shuning uchun ham ular nutq stillari deyiladi. Tilning vazifasi jamiyat taraqqiyoti bilan bog'liq va uning ijtimoiy mohiyatidan kelib chiqadi. Nutq stili tizimini tashkil etuvchli ifodalar faqat bir stil doirasida cheklanib qoladi. Masalan, ilmiy stilda ishlataladigan terminlar badiiy, publitsistik, rasmiy va so'zlashuv stillarida ishlatalmasligi ham mumkin. Lekin har bir nutq stili o'zining barcha xususiyatlari bilan yagona bir maqsadga bo'yangan muayyan til vostalarining majmuasiga ega. Nutq stillari til tarraqiyotining ma'lum bir davrida asta-sekin.
3-mavzu So'zlashuv stilining fonetik xususiyatlari	
So'zlashuv stili — nutqning dialogik shaklidir. Bu stil yozma nutqqa qaraganda ta'sirchanligi, hissiyotga boyligi, yangi so'z qo'llashlar mayjudligi bilan ajralib turadi. Bu stilda so'zlovchining bare ha imkoniyatlari namoyon bo'jadi. Unutqiga hissiyotini ham qo'shib gapiradi. Bunda turli imo-ishora va qo'l harakatlaridan foydalaniladi. Bu vostalar nutqda aytilmay qolishi mumkin bo'lgan so'z va iboralaming o'mini to'idiradi va bayon qilinayotgan fikmi yanada aniqlashtiradi. Bu stilda to'liqisiz gaplar ishlataladi, chunki tushirilgan qism boshqabir replikada yoki boshqabir nutq vaziyatida ifodalanishi mumkin. So'zlashuv stilining ikki xil kurinishi bor: 1) adabiy so'zlashuv stili; 2) oddiy so'zlashuv stili.	
4-mavzu. So'zlashuv stilining grammattik xususiyatlari	
Fonetika nutq organlarining tovush hosil qilish paytdagi xarakati va holatitartikulyatsiyaning tovush o'zgarishi qonuniyatlarini, uning intonatsiyasi kabi masalalarini tekshiradi. Fonetik stilistika esa tovushlarning bir-biriga bog'lanishining ekspressiv-stilistik imkoniyatlarini, xullas, nutq tovushlarining tilming ta'sirchan vostasini bo'lib xizmat qila olish usullari va qonuniyatlarini o'rganadi.	
5-mavzu Rasmiy stili	
Rasmiy stil diplomatik yozishmalarda, iqtisodiy, davlat idoralaridagi, sudiarda,	

	manbalar asosida atroflichcha o'rganish Mustaqil o'zlashiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlari tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsija etiladi.
3.	Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:
	<ul style="list-style-type: none"> o'qitilayotgan sharq tilida yaratilgan maxsus adabiyot ustida ishlash, matn lingvistikasi: matning fonetik, leksik-semantic, grammatic, uslubiy jihatlarini bilishi qoidalari haqida <i>tasavvur va bilimga ega bo'tishi</i>; talaba matn tilining cmtilistik asosları, stilistik tizimming davriylik masalasi; matnda qo'llanilgan lug'at tarkibi, lug'at tarkibining genetik asosları; so'zlaning ma'nö xususiyatlari; leksik biriklarning morfologik tadqiqi; so'z yasalishi masalalari yuzasidan <i>ko'nikmalariga ega bo'tishi</i>;
4.	<p>VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> talaba matning stilistik xususiyatlari; matnda qo'llanilgan iboralar, maqol va boshqalarga xos sintaktik qurilmalar; ijodkor uslubi masalasi, ijodkor uslubining o'ziga xosligi; adabiy til usublari va ularning matndagi ko'rinishi; matn talabi bilan til uslublarining tanlanishini tushuna olish tajriba va ko'nikmasiga ega bo'lishi kerak aniqmalakalariga ega bo'tishi kerak.
5.	<p>VII. Kreditarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashirish, tahlii natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish vajoriy, oraliq nazorat shakkllarida berilgan vazifa va topshiriqlarini bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <p>1. ۱۹۳۳ سید مسیح الدین قادری، جامعہ علمائیہ، حیدر آبادی دہلی</p> <p>2. Beskrovny B.M. Ocherki funksionalnykh stiley yazyka xindi M, 1984.</p>

III. Amaliy mashg'ulotlari buyicha ko'rsatma va tavsiyalar	Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:
1.	Badiiy uslubdagi asl nusxdagi manbalar tarjimasi va stilistik tahlili
2.	Asl nusxdagi badiiy adabiyot namunalari tarjimasi va stilistik tahlili
3.	Asl nusxdagi ijtimoiy-siyosiy namunalari tarjimasi va stilistik tahlili
4.	Asl nusxdagi ijtimoiy-siyosiy manbalar tarjimasi va stilistik tahlili
5.	Tilning asl rasmiy ish yuritish uslubidagi asl nusxdagi manbalar tarjimasi va stilistik tahlili
6.	Ilmiy uslubdagi asl nusxdagi manbalar tarjimasi va stilistik tahlili
7.	Ilmiy uslubdagi asl nusxdagi manbalar tarjimasi va stilistik tahlili
8.	Grammatik stilistika uslubidagi asl nusxdagi manbalar tarjimasi va stilistik tahlili
9.	Tilning asl rasmiy ish yuritish uslubidagi asl nusxdagi manbalar tarjimasi va stilistik tahlili
10.	Fe'l so'z turkumining stilistik vazifa va o'ziga xosliklarinitaqoslash
11.	Olmosh, sifat so'z turkumlarining stilistik vazifa va o'ziga xosliklarinitaqoslash
12.	Sintaktik bog'lanish usullari. Matn darjasini, avtor darajasining o'ziga xosliklari
13.	Fonetik stilistikaning o'ziga xos xususiyatlari
14.	Urdu tili grafikasining stilistik tahlili
15.	Funksional stilistikaning o'ziga xos lingvistik xususiyatlarini ilmiy manbalar asosida atroflichcha o'rghanish

6-mavzu. Rasmiy stilning grammatic xususiyatlari	Asosiy xorijiy til adabiy va stilistik normaga ega. Ma'lum bir qolipa kirgan, ko'pchilik tomonidan ma'qullangan va tan olingan, aktiv qo'llanishda bo'lgan til vositalari yig'indisi adabiy norma sanaladi. Ma'lum shart-sharoitga ko'ra o'zgarib turadigan, qo'llanishi, qo'pchilik tomonidan odat tusiga kirmagan, ma'lum stilistik bo'yogqa ega bo'lgan til elementlarning yig'indisi stilistik normadir. Stilistik neutral va stilistik bo'yogli so'zлarni spesifikasi va bu boradagi yondashuvlar aks ettiniladi.
7-mavzu. Ilmiy stil	Ilmiy stil ilmiy tadqiqotlar stilidir. Bu stil fan, texnika sohasida yaratilgan asarlarda qo'llaniladi. Shunga ko'ra u bir necha xilga bo'lindi: ilmiy-teknikaviy, ilmiy-ommabop, ilmiy-o'quv, ilmiy-publisistik va ilmiy-hujjat stillari. Ilmiy-teknikaviy stilda ilmiy maqola, ma'ruza va monografiya, dissertatsiya yoziladi. Ilmiy-ommabop stilda axborot ommabop tarzida ilmiy jihatdan tushuntiriladi. Bunda ma'lumot sof ilmiylikdan biroz soddalashtiriladi. Va har bir sohaning ilmiy yutuqlari ommaga m'a'lum sozslar bilan bayon qilinadi. Ilmiy o'quv stilida darsliklar, o'quv qo'llannmalari, uslubiy qo'llannmalar va uslubiy maqolalar yoziladi.
8-mavzu. Ilmiy stilning grammatic xususiyatlari	Ilmiy stilning grammatic qurilishi mantiqiy bog'liqlikni, izchillikni, sintaktik aniqlikni taqozo qiladi. Shuning uchun unda ellipsis (gapdan birorta suzning tushib qolishi) hodisasi uchramaydi. Bu stilda gapning kesimi ko'pincha majhul nisbatdagi fe'l bilan ifodalanadi. Shuning uchun unda shaxsi

noma'lum gaplar, passiv (bo'sh) konstruksiyalar qo'llanildi.

9-mavzu. Publitsistik stil

Publitsistik stilning yozma va o'g'zaki ko'rinishlari mayjud. Hayotning muhim ijtimoiy-siyosiy masalalariga bag'ishlangan bosh maqolalar, feleton va pamphletlar, murojaatnomalar, chaqiriqlar, deklaratsiyalar publitsistikaning yozma turiga kiradi. O'g'zaki publitsistika — notiqqlikdir. Bunga kundalik voqealar axboroti, radio va televideneda chiqayotgan shahlovchilar va boshlovchilaming nutqlarini misol qilib keltirish mumkin.

10-mavzu. Publitsistik stilning leksik xususiyatlari

Publitsistikaga xos habibijanning o'z so'zlari va jumlalaribo'ladi. Xabarda neytral so'zlarning ishlatalishi, bayonning m'a'lumotlarga boyligi va quruqligi xosdir. Maqola qanday mavzuda yozilganiga ko'ra turli til vositalardan foydalaniлади. Agar ilmiy-ommabop maqola bo'lsa, ularda ilmiy terminlar bilan birgalikda hissiyotga ta'sir qiladigan birliklar ishlataladi. Agar ommabop maqolaning o'zi bo'Msa, targ'ibot va tashviqot m'a'nolarini ifodalarydigan so'z va jumlalar qollaniladi.

11-mavzu. Badiiy nutq stil

Tilning vazifadosh stillari ijtimoiy hayotning u yoki bu sohasini aks ettiradi, shu solida mehnat qilayotgan inson faoliyatining muayyan doirasiga mansubligi bilan farq qiladi. Badiiy stil esa hayotning hamma tononlarini qamrab olishi bilan, barcha nutq stillarining unda qo'llanishi bilan farqlanadi. Badiiy adabiyot turli kasb-hunar egalarining hayotini, ichki dunyosini, jamiyatdagi o'mini aks ettirgani uchun unda til va nutq vositalari o'ziga xos holatda qo'llaniladi. Yuqorida tavsif berilgan to'rtta stil u yoki bu voqea-hodisa haqida xabar berish uchun xizmat qilsa, badiiy stil m'a'lumot berish bilan birga estetik va emotsiyonal ta'simi ham ifodalarydi. Badiiy stil liikoya, qissa, roman, she'riyat va hattoki kichkina janrdagi afandi latifalarida ham ishlataladi.

12-mavzu. Grammatik stilistika

Grammatik stilistika grammatik tushunchalar va grammatic shakllaming nutq stillari bo'yicha xoslanib ishlatalishi masalalarini o'rgatadi. M a'lumki, grammatic tushunchalar har bir so'z turkumi uchun xoslangandir. Ot turkumiga son, egalik, kelishik tushunchalari, fe'l uchun bo'lishli-bo'lishsizH, nisbat, mayl, zamon tushunchalari mansub. Ular morfologiyaning ob'ekti bo'lib, turli stilistik xususiyatlarga ega. Gap va uning turlari sintaksisda o'rganilib, nutq stillari bo'yicha tanlab ishlataladi.

13-mavzu. Sintaktik stilistika

Sintaktik stilistika sintaksisning o'rganish ob'ekti bo'lgan gap, uningbo'laklati, gap bo'laklarining taribi, gapping ifoda maqsadiga va tuzilishiga ko'ra turlarinining stilistik imkoniyatlari o'ganiladi. Stilistika uchun sintaksis juda muhim soha liisoblandi.

14-mavzu. Fonetika va stilistika

Fonetika nutq organlarining tovush hosil qilish paytidagi xarakati va holati-artikulyatsiyaning tovush o'zarishi qonuniyatlarini, uning intonatsiyasi kabi masalalarini tekshiradi. Fonetik stilistika esa tovushlarning bir-biriga bog'lanishining ekspressiv-stilistik imkoniyatlarini, xullas, nutq tovushlarning tilning ta'sirchan vositasini bo'lib xizmat qila olish usullari va qonuniyatlarini o'rganadi.

15-mavzu. Leksikologiya va stilistika

Leksikologiya tilning lug'at tarkibini, uning tarixiy qatlamlarini, boyib borishi va taraqqiyot yo'llarini, so'zni, uning ma'nosini, qo'llanishini va shu kabi masalalarini o'rganadi. Leksik stilistika so'z yoki so'z birligmalarining ekspressiv tononini o'rganadi.

Leksikologiya uchun so'zlarining etimologiyasini belgilash juda mahim. Stilistka uchun esa so'zlarining etimologiyasini uning muayyan kontestda yoki nutq situatsiyasida hosil qiluvchi stilistik effektining sababi va mohiyatini ochishiga ko'maklashgan va'dagini ahamiyat kasb etadi.